

اسرائیلیات

تحقیق و تدوین:
دکتر عصام سخینی

ترجمه و نگارش:
دکتر محمدعلی لسانی فشارکی
(استاد دانشگاه)

Sakhnini, Isam

سرشناسه	: سخنی، عصام، ۱۹۸۳ - م.
عنوان قراردادی	: الاساطیرات مکنونات اسطوره فی المعرفه التاریخیه العربیه. فارسی
عنوان و نام پدیدآورنده	: اساطیرات/ تحقیق و تدوین عصام سخنی؛ ترجمه محمدعلی لسانی فشارکی
مشخصات نشر	: تهران: کتاب توت، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۳۲۴ ص.
شابک	: ۹ - ۰ - ۱۲۵۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: کتاب مقدس -- تاریخ
موضوع	: تاریخ نویسی -- کشورهای عربی
موضوع	: اسرائیلیات
موضوع	: ایهود و عرب -- تاریخ
موضوع	: اسلام و یهودیت
موضوع	: یهودیت و اسلام
شناسه افزوده	: لسانی، محمدعلی، ۱۳۳۲ - م. ترجم
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۰ س ۳۳ الف ۵۰۴۱/۴ DS۳۷
شماره کتاب شناسی ملی	: ۲۵۷۸۵۵۱

اسرائیلیات

اسرائیلیات	نام کتاب:
الاسرائیلیات :مکونات اسطوریه فی معرفت التاریخیه العربیه	موضوع اصلی:
دکتر عصام سخنینی (اردن)	نویسنده:
دکتر محمدعلی لسانی فشارکی	مترجم:
هادی حیدری	مدیر هنری و نواح جلد:
سازمان پژوهش	امور فنی و صفحه‌آرایی:
۹ - ۰ - ۹۲۵۸۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸	شابک:
اول - ۱۳۹۲	نوبت چاپ:
مؤسسه اطلاعات - شرکت ایرانچاپ	لیتوگرافی، چاپ و توزیع:
۳۹۹۹۲۴۱۹	
۱۰۵۰ صفحه	شمارگان:
۹۵۰۰ تومان	قیمت:

کلیه حقوق محفوظ است | 2010 _ Foot Publisher ©

به نام خداوند جان و خرد

کترین برتر اندیشه بر نگذرد

با درخشش خورشید اسلام، دورانی جدید در زندگی بشر آغاز شد دورانی که بر ارج گذاری بر دانایی و خردگرایی استوار بود و با آن گره خورده بود. تحولاتی در صدر اسلام واقع شد و امویان را حاکم گرداند. اینان نه تنها در پی توسعه‌ی خردورزی و خردگرایی برنیامدند برعکس چنین پدیده‌ی مبارکی را نیز در تضاد با موجودیت استبدادی و خردستیز خود یافتند.

پس از این حکومت، در برهه‌ای هرچند کوتاه که بستری مناسب برای خردگرایی در آن فراهم شد، مسلمانان و ایرانیان توانستند در همه‌ی زمینه‌های اندیشه‌ورزی مربوط به سعادت دنیا و آخرت بشر به پیشرفت‌هایی چشم‌گیر و بی‌سابقه‌ای دست یابند. اما به دلایلی که از فرهنگ، سیاست و ساختار اجتماعی و اقتصادی و موقعیت ایران و دیگر جوامع اسلامی ناشی می‌شود و بیان آن در این مختصر نمی‌گنجد، باز هم خردگرایی و حتی خردشنیزی، جریان‌های خردگرا را به‌انزوا کشانید و خردمندان را گوشه‌نشین کرد که این آغاز انحطاط علمی مسلمانان بود. دعوای خونین بین اهل حدیث، اخباریان، و اشعریان با پیروان خردورزی و اندیشه، بخشی از تاریخ این حالت تعیین‌کننده به‌شمار می‌رود.

بر این پایه، سده‌های پی‌درپی و بی‌پایانی از هزارسال است که اندیشمندان فرهیخته و حکیمان فرزانه‌ی ایرانی مهم‌ترین چالش پیش روی ایرانیان را تعطیل خردورزی و در مقابل، ترویج قشری‌گرایی و اندیشه‌گرایی دانسته‌اند و به همین مناسبت نیز، راه نجات این مردم و کشور را از کژی‌های در جهان‌بینی، فقر و خواری، هدر رفتن استعدادها و ظرفیت‌های مردم، در خردورزی و اتکای به‌اندیشه و عقلانیت در همه‌ی شؤون دانسته‌اند و در این راه از هیچ کوششی در حد توان خود دریغ نکرده‌اند.

بر پایه‌ی نوشته‌های که به‌دست ما رسیده سرسلسله این فرزندان را باید حکیم ابوالقاسم فردوسی دانست که شاهنامه‌ی او خود محصول تلاش جمعی کثیر از باورداران این راه بوده و این کتاب، نماد یک دستگاه فکری خردمندانه و به هم پیوسته است که همه‌ی امور دنیا و آخرت مردم را در بر می‌گیرد و در پی آن است که در سایه‌ی یگانه‌پرستی ناب، اندیشه‌ورزی و تشویق به مبارزه با جور و ستم شاهان بی‌کفایت، ایران و هویت ایرانی را احیا و بازسازی کند.

اما علی‌رغم تلاش‌های این گروه از اندیشمندان ایرانی، می‌توان ادعا کرد که هنوز هم با توجه به تغییرات و پیشرفت‌های عظیم در جهان به ویژه در قرن‌های اخیر، اصلی‌ترین شکل پیش روی ایران و ایرانی و فراتر از آن، بخشی از منطقه‌ای که ما در آن زندگی می‌کنیم، همچنان مهبجوریت خرد و اندیشه در بخش‌هایی مهم از ارکان بینش و فرهنگ ما و به تبع آن در شؤون دیگر زندگی ماست.

انتشارات کتاب توت درصدد است تا با انتشار آثاری از دانشمندان و پژوهش‌گران خردگرا در حوزه‌ی اندیشه (تاریخ، معرفت، فرهنگ، اجتماع و سیاست) گامی هرچند کوچک به‌سوی ترویج و نهادینه کردن خردگرایی در شؤون مختلف زندگی ایرانیان و مسلمانان در منطقه بردارد.

امید به خدا و تکیه بر اوست.

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه.....
فصل اول: کلیات پژوهش و طرح تحقیق.....	۱۵
فصل دوم: نخستین ترجمه‌های مقدس به زبان عربی.....	۴۳
فصل سوم: منابع راویان عرب در گزارش اسرائیلیات.....	۶۱
فصل چهارم: نقش تعیین‌کننده‌ی آرایه‌های عربی - اسلامی در بومی‌سازی اسرائیلیات.....	۸۳
فصل پنجم: پذیرش اسرائیلیات در فرهنگ عربی - اسلامی.....	۱۰۵
فصل ششم: پایگاه اسرائیلیات در گفتمان تاریخی عربی معاصر.....	۱۳۵
فصل هفتم: ردیه‌نگاری دانشمندان اسلامی بر اسرائیلیات.....	۱۶۳
فصل هشتم: اسرائیلیات در گفتمان.....	۱۸۳
خاتمه.....	۲۱۳
فهرست منابع و مآخذ.....	۲۱۵

مقدمه‌ی مترجم

بسم الله الرحمن الرحيم. الحمد لله رب العالمين. و صلى الله على سيد المرسلين، و خاتم النبيين، ابي القاسم محمد، و آله الطاهرين، و اصحابه المنتجبين، و الذين اتبعوهم باحسان، الى يوم الدين.

کتاب حاضر، چنانکه از نام و عنوانش برمی آید، یکی از چندین کتاب‌های تألیف شده در چند دهه‌ی اخیر با موضوع اسرائیلیات است؛ مسئله‌ای که از اوان ظهور اسلام پیوسته با فرهنگ و اخلاق و علوم و معارف اسلامی همسایه و همراه، و همواره مورد توجه دانش پژوهان و دانشمندان مسلمان و غیرمسلمان بوده، و گزینشی مترجم از آن میان بر این کتاب قرار گرفته است.

اسرائیلیات، کتاب حاضر، گزارشی است روستنگر، خواندنی و ماندگار، از پژوهشی وزین، محققانه و استوار، با عنوان الاسرائیلیات: مکنونات اسطوریة فی المعرفة التاريخية العربیة که با قلمی متعهد، عالمانه و مسئولیت‌مدار، به زبان عربی معیار، توسط یک کارشناس متخصص در تاریخ عمومی و تاریخ اسلام، به رشته‌ی تحریر درآمده، و بنا به گواهی قرآن و شواهد، مؤلف دانشمند آن از سر اشتیاق فراوان به قرار گرفتن کتاب در دست پژوهشگران و کتاب‌خوانان، از "زیور طبع" و حتی آرایش و پیرایش‌های معمول و متعارف در بازار کتاب و عرصه‌ی مطبوعات غصّ بصر و صرف‌نظر کرده، و محتواگرایانه بر قالب ارجی نهاده، و به چاپ و نشر کتاب، ساده و بی‌آلایش، عیناً به همان صورت نخستین که - ظاهراً با دستان توانمند شخص مؤلف - با استفاده از "الآلة الکاتبية" تهیه و تدارک شده، رضایت داده است.

اسرائیلیات کتابی است پرمایه، شگفت‌انگیز و پرجاذبه که به رغم جانمایی تاریخی آن هرگز جغرافیای پژوهش در آن محدود و منحصر به عرصه‌ی تاریخ نیست، و برای همگان، به‌ویژه محققان مسلمان، در هر رشته از علوم و فنون، حتی برای تصحیح و تنظیم افکار عمومی فرهنگ عامه‌ی مسلمانان بسی سودمند، و به راستی بی‌بدیل، و چنان است که فرهیختگان اهل مطالعه بعید است پیش از خواندن تمامی فصول آن کتاب را از کنار دست خویش دور سازند. ویژگی دوست‌داشتنی و ستودنی این کتاب که آن را از همگنانش متمایز و ممتاز می‌گرداند، رویکرد پدیدارشناسانه‌ی حاکم بر فضای پژوهش و نگارش، و حضور متعهدانه و در عین حال بی‌طرفانه‌ی نویسنده در سرتاسر کتاب است. نویسنده، با آنکه به عنوان یک فرد مسلمان، در برابر اسرائیل و اسرائیلیات دارای موضعی ناگفته پیداست؛ چنانکه در مواردی معدود و محدود، ناگزیر عبارات و تعبیراتی را با خود

به عرصه‌ی اوراق و صفحات این پژوهش‌نامه آورده، و مترجم نیز، نظر به همان موضع طبیعی متعارف در جهان اسلام، بر آن تعبیرات و عبارات تأکید ورزیده، به عنوان یک دانشمند، هیچگاه از اصول ومبانی و قواعد و ضوابط یک تحقیق آکادمیک و عالمانه تخطی نکرده است.

نویسنده‌ی کتاب، نظر به همان بی‌طرفی محققانه که اشاره شد، سهم بسزای راویان و قصه‌پردازان عرب و چنان‌که در جای خود ملاحظه خواهد شد، پدیده‌ی شگفت "اسرائیلیات عربی" را نیز مورد توجه قرار داده، و به عنوان "ارزشی افزوده" در کتاب خویش به آن پرداخته است؛ مسئله‌ای که دست‌کم از سی سال پیش با اندیشه‌ی مترجم درآویخته، و شاید تنها دانشمند بزرگ و نامداری که پیش از مؤلف این کتاب به آن پرداخته، علامه طباطبائی رضوان الله علیه بوده است، آنجا که در مقدمه‌ی موجز المیزان به حجم معتنابه اساطیر و خرافات افزوده شده بر اسرائیلیات و پیشدستی آن‌ها بر روایات اسرائیلی و پیشتازی آن‌ها نسبت به اسرائیلیات - دردمندانه - اشاره کرده است. با این تفاوت که در اشاره‌ی علامه‌ی طباطبائی (ره) بیشتر درگیری اسفبار حوزه تفسیر قرآن کریم با اسرائیلیات و در تحقیق حاضر، درگیری حوزه‌ی تاریخنگاری عربی - اسلامی کهن و معاصر با اسرائیلیات و متون جایگزین شده در مجموعه‌ی کتاب مقدس و اسناد و مدارک و منابع جانبی آن‌ها که پیوسته روجه افزونی است، به طور عمده در معرض نقد و بررسی قرار گرفته است. نویسنده در این کتاب، پرده از این راز نهان برای همگان، حتی بسیاری از فرهیختگان و دانشمندان و خردورزان و اصلاح‌گرایان و رهبران جهان، برداشته است که اسرائیلیان از دیرباز با طرحی زیرکانه و با بهره‌گیری از هر آنچه از روزناران گذشته - همانند دیگر ملل و اقوام جهان - داشته‌اند، نخست مجموعه‌ای از "کتاب‌های گویا" در قالب حکایات و روایات و سپس مجموعه‌ای از اسناد مکتوب در مجموعه‌ی "کتاب مقدس" یا "عهد عتیق" فراهم آورده، و با درکی دیرینه از اهمیت تاریخ، طی سازوکاری هنرمندانه، با همان اساطیر و خرافات درآمیخته با الهیات که به هیچ روی نمی‌توانسته‌اند منابع قابل استنادی برای نگارش "تاریخ" باشند، برای خود، آن چنان که دلخواه و مطلوبشان بود، یک تاریخ پاک، تابناک، آراسته و پیراسته، خجسته و پیوسته، از آغاز آفرینش جهان و خلقت نخستین انسان تا دوران معاصر خودشان، ساخته و پرداخته‌اند، و سپس در پرتو ساده‌انگاری‌ها و تقلیدمداری‌ها و آماده‌خواری‌های دیگر اقوام و ملل جهان، از جمله اعراب و مسلمانان، "تاریخ بنی اسرائیل" را رسمیت بخشیده و آن را تاریخ عمومی جهان قلمداد کرده‌اند، به گونه‌ای که - صرف‌نظر از موارد استثنائی و معدود و محدود - مورخان مسلمان عرب زبان، اعم از پیشینیان و معاصران، همین‌که خواسته‌اند به نگارش تاریخ انسان و جهان بپردازند، به جای آن از تاریخ بنی اسرائیل سردر آورده‌اند، و نبشته‌ها و نابشته‌های "کتاب مقدس" اسرائیلیان را تنها مرجع و منبع تاریخی تلقی کرده‌اند، و حتی گاه در آثار و تألیفات‌شان بر مرجعیت انحصاری کتاب مقدس به عنوان تنها تاریخ معتبر و مدون جهان تأکید ورزیده‌اند، و بر اثر نوعی ناگزیری و عمل زدگی، آن همه اسناد و مدارک واقعی تاریخی اعم از آثار باستانی، کتیبه‌ها، دفینه‌ها و دیگر مستندات شایان استناد برای مورخان را از نظر دور داشته‌اند، و به انبوه شواهد و قرائنی که امروزه، به موجب کوشش‌ها و دستاوردهای دانشمندان در حوزه‌های مختلف

علمی مربوط به گذشته‌ی انسان و جهان، در اختیار پژوهشگران قرار گرفته، و مجعول و مصنوع بودن تاریخ بنی اسرائیل را برملا ساخته است، نیم نگاهی نیز نیانداخته‌اند.

بازتاب اسرائیلیات و متون منقول از مجموعه‌ی کتاب مقدس در متون تفسیری نیز، چنانکه نویسندگان در بخش دیگری از این تحقیق به آن پرداخته، جای سخن است، و جالب توجه اینکه از یک سوی، موضع اجماعی قطعی علمای اسلام، اعم از فقها و متکلمین و مفسرین، همواره مجهول و مدسوس و منحول و مجعول بودن اسرائیلیات بوده و هست، و از سوی دیگر، منابع تفسیری و حتی ترجمه‌های قرآن کریم، بیش و کم آکنده از اسرائیلیات‌اند، به گونه‌ای که غالباً به رغم صراحت قرآن برخلاف آن ساخته‌ها، پرداخته‌ها، در کنار همان متون صریح آیات شریفه و سوره‌های مبارکه‌ی قرآن کریم، حکایات و روایات اسرائیلی و تاریخ بنی اسرائیل به عنوان ترجمه و تفسیر جایگزین گردیده‌اند. مترجم در برگردان فارسی این کتاب، با توجه به اهداف علمی و فرهنگی مؤلف، و نیز با توجه به اندوخته‌ها و تجارب علمی و عملی خود در عرصه‌های تعلیم و تربیت و حوزه‌های فرهنگی - اجتماعی و چاپ و نشر و مطبوعات، از ترجمه‌ی معنایی پرهیز کرده و به ترجمه‌ی ارتباطی - البته با رعایت امانت در انتقال محتوای کتاب بدون کم و زیاد و تغییر و تبدیل، مبتنی بر یک دور کامل مطالعه‌ی دقیق کتاب پیش از مبادرت به ترجمه‌ی آن - گراییده است، تا در نتیجه، برای مطالعه - کنندگان کتاب اسرائیلیات "ترجمه‌ای" بودن شیوه‌ی نگارش آن ملال‌انگیز نباشد، و چه بسا، این ترجمه‌ی فارسی بتواند راه را برای ترجمه‌ی کتاب به زبان انگلیسی و دیگر زبان‌ها هموار گرداند.

نیز، گفتنی است، مترجم به ملاحظه‌ی کتاب‌آرایی، و نیز توجه به این نکته‌ی مهم که به رغم اهمیت ارجاعات (پاورقی‌ها) بجز نوادری به ندرت، خوانندگان این گونه کتاب‌ها در حین مطالعه به آن‌ها کاری ندارند، و حتی حضور پیوسته‌ی پاورقی‌ها را به نوعی دست‌وپاگیر می‌انگارند، ارجاعات هر فصل را با همان شماره‌های مسلسل که در متن کتاب داشته‌اند به پایان آن فصل انتقال داده است. همچنین، موارد تکرار مکرر اطلاعات کتاب‌شناختی منابع و مآخذ را - با توجه به حجم محدود کتاب - از پانوشته‌ها حذف، و یکسره به فهرست منابع و مآخذ موکول گردانیده است. نیز، در جهت افزایش دقت تحقیق و قابلیت استناد کتاب، در همه‌ی مواردی که مؤلف از نسخه‌ی عربی رایج کتاب مقدس استفاده کرده، مترجم نیز همان متون را - گاه قدری فراگیرتر و دقیق‌تر - از کتاب مقدس یعنی کتب عهد عتیق و عهد جدید، چاپ انجمن پخش کتب مقدسه (چاپ نود و سوم از روی نسخه‌ی چاپی ۱۹۰۴م، ۶ - ۱۹۸۱م) عیناً نقل کرده است. در دو موضع کتاب نیز، مترجم به حذف چند سطر مبادرت ورزیده است؛ نخست، ذیل یکی از نقل قول‌های مؤلف از ابن حزم که خارج از بحث کتاب بوده، و دیگری، یک پاورقی توضیحی و مصداقی از نویسندگان چندین انسجامی با سازو کار تحقیقاتی کتاب نداشته است.

رَبَّنَا عَلَیْكَ تَوَكَّلْنَا وَ اِلَیْكَ اَتَبْنَا وَ اِلَیْكَ الْمَصِیْر. رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلَّذِیْنَ كَفَرُوا، وَ اغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا، اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِیْزُ الْحَكِیْم.

جمعه ۲۲ ربیع‌المولود ۱۴۳۲ = ۲۰۱۱/۲/۲۵ = ۶ اسفند ۱۳۸۹

کوالا لامپور - محمدعلی لسانی فشارکی

Lessan171@yahoo.com